

Kommunens ansvar

-

Vold i nære relasjoner og forbygging av selvmord og selvskading

Vrådal 23. oktober 2019

Torstein Garcia de Presno
Spesialrådgiver RVTS Sør

HAN SMILTE

men bak smilet lå

ALLTID

angsten for det som ventet hjemme.
Slagene. Hendene som klemte

SÅ

forferdelig hardt rundt halsen hans.
Han visste

GODT

hva som ventet hvis han fortalte det til noen.

Det tar i gjennomsnitt 17 år før
man forteller om overgrep

Krenkede barn blir syke voksne

Vold

- Fysisk vold
- Psykisk vold
- Digital vold
- Latent vold
- Seksuell vold
- Seksuelle overgrep mot barn
- Materiell vold
- Seksuell trakassering
- Partnervold
- Æresrelatert vold
- Negativ sosial kontroll
- Strukturell vold
- Materiell vold
- Omsorgssvikt

Noen fakta om vold og overgrep

- I WHO´s voldsbegrep inngår fysisk, psykiske vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt
- 5% av den norske befolkningen oppgir at de noen gang i oppveksten har blitt utsatt for alvorlig vold fra foreldre
- Over 20% av kvinnene og nesten 8 % av mennene oppgir at de har vært utsatt for et seksuelt overgrep før fylte 18 år.
- Nesten en tredel av befolkningen, 22 % av kvinnene og 44 % av mennene oppgir at de har vært utsatt for alvorlig vold etter at de fylte 18 år.
- 17 % har blitt utsatt for vold fra samlivspartner.

NKVTS, 2019

Plikter vi alle har

- Opplysningsplikt («meldeplikten»)
- Avvergingsplikt ved vold og overgrep
- Avvergingsplikten går foran taushetsplikten

<https://plikt.no/noen-plikter-ved-vold-og-overgrep/>

Kommunens ansvar for å forebygge og bekjempe vold og overgrep

«Kommunene har en rekke plikter på dette området som kan utledes av de enkelte tjenesters sær- lovgivning. De har blant annet ansvar for krisesenter-tilbudet, den kommunale barnevern-tjenesten, kommunenes helse- og omsorgstjeneste, tilbudet i barnehage og skole og sosial- tjenesten.»

Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester

Kommunens ansvar

– forebygge, avdekke, avverge

§ 3-3 a. Kommunens ansvar for å forebygge, avdekke og avverge vold og seksuelle overgrep

Kommunen skal ha særlig oppmerksomhet rettet mot at pasienter og brukere kan være utsatt for, eller kan stå i fare for å bli utsatt for, vold eller seksuelle overgrep. Kommunen skal legge til rette for at helse- og omsorgstjenesten blir i stand til å forebygge, avdekke og avverge vold og seksuelle overgrep.

Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester

Forebygging av vold skjer der barn, unge og voksne lever livene sine

<https://dinutvei.no/video>

Forebygging av vold skjer der barn, unge og voksne lever livene sine

- Vi trenger trygge voksne
 - Voksne må vite hva vold og overgrep er
 - Voksne må se
 - Voksne må tørre
 - Voksne må utforske
 - Voksne må støtte hverandre
- Barn og unges kompetanse om vold og overgrep
 - Barn må vite hva vold og overgrep er
 - Barn må vite hva voksne ikke har lov til å gjøre
 - Barn må vite om egne og andres grenser

Rammeplanen Barnehager

Livsmestring og helse

Gjennom den daglige og nære kontakten med barna er barnehagen i en sentral posisjon til å kunne observere og motta informasjon om barnas om Personalet skal ha et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, og vite hvordan dette kan forebygges og oppdages. sorgs- og livssituasjon. Personalet skal kjenne til opplysningsplikten til barnevernet, jf. barnehageloven § 22.

Helsestasjon - Forskrift

Kapittel III Tilbudet i helsestasjons- og skolehelsetjenesten

§ 5. *Innholdet i helsestasjonstjenesten*

Tilbudet til gravide, nyfødte, barselkvinner og deres partnere og barn og ungdom 0–20 år i helsestasjonstjenesten skal inneholde:

.....

d) kartlegging for å avdekke risiko for fysiske og psykiske vansker/problemer og skjevutvikling, herunder ha særlig oppmerksomhet på å forebygge, avdekke og avverge vold, overgrep og omsorgssvikt, og sørge for tilbud om nødvendig oppfølging og hjelp

Skolehelsetjeneste - Forskrift

Kapittel III Tilbudet i helsestasjons- og skolehelsetjenesten

§ 6. *Innholdet i helsetjeneste i skoler*

Tilbudet til barn og unge i skolehelsetjenesten skal inneholde:

d) kartlegging for å avdekke risiko for fysiske og psykiske vansker/problemer og skjevutvikling, herunder ha særlig oppmerksomhet på å forebygge, avdekke og avverge vold, overgrep og omsorgssvikt, og sørge for tilbud om nødvendig oppfølging og hjelp,

Avdekking av vold

- Voksne trenger
 - Å være trygge selv
 - Kunnskap
 - Kompetanse
 - Støtte

Barn trenger

- Voksne som tror på dem
- Voksne som tør
- Hjertevarme voksne
- Voksne som forklarer og som forteller om det som skal skjer – god informasjon bygger trygghet
- At riktig person er med dem videre i prosessen

Rutineguider og kartleggingsverktøy for avdekking av vold i nære relasjoner

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) har utarbeidet en oversikt over eksisterende rutineguider og kartleggingsverktøy for avdekking av vold i nære relasjoner i hjelpeapparatet. Denne kan være nyttig for nettopp deg.

Vold i nære relasjoner er et alvorlig samfunns- og helseproblem med store konsekvenser for den enkelte utsatte. Gode rutiner er en forutsetning for at helse- og omsorgstjenesten skal kunne identifisere og møte både utsatte og utøvere av vold slik at de får god og riktig hjelp raskt. Det er av stor betydning at det offentlige hjelpeapparatet er i stand til å avdekke hvem som utøver eller er utsatt for vold, og å igangsette relevante tiltak.

- > [Kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner, veileder](#)

EKSTERNE LENKER

- [ATVs ressurshåndbok for familievernnet i arbeid med voldssaker](#)
- [Vedlegg til ATVs ressurshåndbok for familievernnet i arbeid med voldssaker](#)
- [Vold og seksuelle overgrep - Legevakthåndboken](#)
- [Vold i nære relasjoner og menneskehandel - NAVs veileder](#)
- [Nasjonal faglig retningslinje for svangerskapsomsorgen – Hvordan avdekke vold](#)

Hva gjør jeg VED MISTANKE OM VOLD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT BARN?

- for deg som jobber med barn, er offentlig ansatt eller nabo

Handlingsveileder

SE

- Blåmerker, gjerne flere steder på kroppen
- Brann- og kuttskader
- Svimmelhet
- Søvn og spiseproblemer
- Vondt i magen
- Uro og irritabilitet
- Tristhet og tilbaketrekking
- Utagerende eller «pleasende» adferd
- Reaksjoner ved berøring
- Sårhet, smerter i underliv
- Gjentatte urinveisinfeksjoner, utflod, blod
- Seksualisert adferd
- Selvskading
- Hyppige legebesøk og innleggelseser på sykehus (med diffuse symptomer)
- Dårlig tannhelse
- Familien motsetter seg innsyn i familien
- Bruk av rusmidler

SPØR

Prøv å spørre om hva som har skjedd, mens du samtidig ivaretar barnet. Bruk barnets egne ord, vær nysgjerrig og utforskende i spørsmålene. Det holder at du avdekker vold – du trenger ikke la barnet gå inn i mye detaljer.

Start gjerne med:

- Jeg har lagt merke til at...

Beskriv så det du ser:

- du ofte har vondt i magen
- du virker trett/ trist
- du har blåmerker på armen.

Tips!

- ✓ Gjenta det barnet sier.
- ✓ Still åpne spørsmål (ikke ledende)
- ✓ Bruk støtteord som *hem...*, ja, fortell, fortell mer
- ✓ Spør gjerne flere ganger, si: Jeg er her og kom innom hvis du vil snakke med meg.
- ✓ Avtal et nytt møte med barnet.

Volden kan ha mange ansikter – den kan være fysisk, psykisk, seksuell, eller handle om omsorgssvikt. Den kan også handle om frykt for ny vold eller for at ting blir ødelagt.
Følg intuisjonen din!

Vold og overgrep kan skje i alle familier, uavhengig av sosial bakgrunn.
Prøv å se bak fasaden!

Husk: Å være vitne til vold har like alvorlig effekt på barn som å selv bli utsatt for vold

AVKLAR

Et barn kan fortelle om hendelser hjemme litt plutselig, for eksempel i en samlingsstund, i frikvarter osv. Inviter da barnet til samtale:

- Da du sa det ... tidligere i dag, hva mente du da?
- Jeg har ikke vært der, fortell så godt du kan...
- Hva skjer videre da?
- Du har fortalt meg om...

Utvís varsomhet og ikke spør for detaljert, det er politiet eller barnehusene som foretar avhør av barnet og ønsker være den første som spør barnet om detaljene. Få barnet til å fortelle åpent!

Når barnet er ferdig med sin fortelling, bekreft det barnet har sagt, og tydeliggjør at det hun/han har sagt er viktig. **Ikke lov barnet at du ikke skal si det til noen.** Forklar at du må snakke med noen andre voksne om det barnet har fortalt.

HVA GJØR DU?

- ✓ Noter ned det som barnet har fortalt, så ordrett som mulig. Dokumentasjon er viktig, skriv "mor sier...", "barnet forteller..."
- ✓ Du kan drøfte saken anonymt med barnevern, krisesenter, politi eller konsultasjonsteamet
- ✓ Drøft gjerne den konkrete saken med leder og/eller kollega, der dere sammen legger en plan over hvem som gjør hva på hvilket tidspunkt (akutte tiltak, bekymringsmelding, henvise til hjelpeapparat).
- ✓ **NB!** Ved mistanke om vold og overgrep mot barn skal **IKKE** foresatte kontaktes. Unntatt er de tilfellene der foresatte ikke er mistenkt.

SNAKKE

Samtalehjelp til deg som er bekymret for et barn

MAJA, 5 ÅR

ZARA, 12 ÅR

MARIUS, 15 ÅR

<https://snakkemedbarn.no>

Du, Ole, vi sitter her fordi du sa under frokosten i dag at gulroten din ligner på pappas tiss. Det har jeg tenkt en del på.

Du sa noe om at pappa sin tiss lignet på en gulrot. Jeg ville bare snakke litt for å være helt sikker på at det ikke er noe farlig. Du har det bra, ikke sant?

Du sa at gulroten lignet på pappas tiss. Har du sett pappas tiss når den er hard og rød? På soverommet ditt kanskje? Om kvelden?

Voksnes kompetanse i møte med barn

Noen ganger blir mammaer så sinte at de slår barnet sitt.

Hva gjør din mamma når hun blir sint?

Avverging av vold

<https://www.youtube.com/watch?v=dCM-ke4MNQs>

<https://vimeo.com/361124564>

Handlingsveileder

HANDLE

AKUTT

Når du har grunn til å tro at et barn utsettes for vold eller overgrep eller kommer til å bli utsatt for det, har du avvergeplikt.

- ved fysiske skader
- ved symptomer etter psykisk vold
- ved alvorlige trusler
- ved mistanke om seksuelle overgrep
- når barnet viser redsel for å gå hjem
- når barnet blir hentet av ruset foreldre
- ved mistanke om nært forestående/ gjennomført kjønnsklemlestelse eller tvangsekteskap

- ✓ **Varsle politiet umiddelbart.**
- ✓ **Varsle Barnevernet / barnevernvakta samtidig**

Ved synlige skader, ta gjerne bilder. Vurdér om barnet skal til lege for å sikre bevis.

Din plikt er selve varslingen. Politiet vil etterforske og sørge for ansvaret ved barnehusene.

NB! Ved mistanke om vold og overgrep mot barn, skal IKKE foresatte kontaktes.

Vær oppmerksom på at faktorer som samlivsbrudd, arbeidsledighet, sykdom, trygd og rusmisbruk i familien kan bety økt risiko for alvorlig vold.

AVVERGEPLIKT

Alle har en personlig plikt til å anmelde eller på annen måte avverge og hindre straffbare forhold. Avvergeplikten (§ 196) inntrer ved straffbare forhold og er et personlig ansvar, uten hensyn til taushetsplikten.

HVA GJØR DU VED MISTANKE OM AT ET BARN ER VITNE TIL VOLD ELLER UTSETTES FOR VOLD ELLER SEKSUELLE OVERGREP?

✓ **Bekymringsmelding sendes barnevernet**

Den skal inneholde: Personalia, årsaken til bekymring, beskrivelse av hva du har sett, hørt, observert, og når. Oppgi kontaktperson og hva som allerede er gjort.

Meldingen sendes i samarbeid med leder. Hvis leder motsetter seg å signere, har du et selvstendig ansvar for å sende meldingen med din underskrift.

Barnevernet gir melderer tilbakemelding når melding er mottatt og undersøkelsen er avsluttet. Som venn eller nabo får du kun vite om meldingen er mottatt.

Husk!

Du skal kun melde fra om din bekymring. Det er barnevernet som undersøker saken og avgjør videre tiltak.

✓ **Anonyme drøftinger**

Er du usikker? Ring barnevernet for å drøfte saken anonymt. Møter du barn gjennom jobben din kan du også kontakte Konsultasjonsteamet i Agder for å diskutere bekymringen din med fagpersoner.

MELDEPLIKT

Du har en selvstendig plikt til å melde fra til barnevernet ved mistanke om vold.

HVIS SAKEN ER HENLAGT, MEN VOLDEN FORTSETTER?

- ✓ **Ny melding til barnevernet**
Meld forholdet på nytt til barnevernet, som i mellomtiden kan ha mottatt flere bekymringsmeldinger.
- ✓ **Informasjon om hjelpetilbudene til hjemmet**
Gi elever og foreldre informasjon om vold i nære relasjoner og hjelpetilbudene. Send med brosjyrer hjem eller del ut på foreldremøter.

VIKTIGE TELEFONNUMMER I ARENDAL - AKUTT

- Polit: 02800
- Barnevern: 37 25 03 00 (dagtid - kommunens sentralbord)
- Barnevernvakta: 38 07 54 00 (ettermiddag, kveld, natt)
- Østre Agder Krisesenter: 37 01 32 80 (døgnåpen telefon)
- Overgrepsmottaket i Agder: (over 14 år) 38 07 34 00

SAMTALE, RÅD, VEILEDNING på dagtid

- Helsesøster: Kontakt helsesøster på skolen eller helsestasjonen på telefon 37 25 03 86
- Familievernkontoret: 37 00 57 80
- Konsultasjonsteamet i Agder: 466 17 930
- Grimstad Familiesenter: 37 25 06 15
- Østre Agder Krisesenter: 37 01 32 80 (døgnåpen telefon)

Barnevernloven

§ 4-2. Meldinger til barneverntjenesten.

Barneverntjenesten skal snarest, og senest innen en uke, gjennomgå innkomne meldinger og vurdere om meldingen skal følges opp med undersøkelser etter § 4-3.

Dersom barneverntjenesten henlegger meldingen uten undersøkelse, skal dette begrunnes skriftlig. Begrunnelsen skal inneholde faglige vurderinger. Henleggelse av åpenbart grunnløse meldinger trenger ikke å begrunnes.

OBS: Svikt og svik

Barnevernloven

§ 4-3. Rett og plikt for barneverntjenesten til å foreta undersøkelser.

Dersom det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter dette kapitlet, skal barneverntjenesten snarest undersøke forholdet, jf. frister inntatt i § 6-9.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>

Krisesenter

§ 2. *Krav til krisesentertilbodet*

Kommunen skal sørge for eit krisesentertilbod som skal kunne nyttast av personar som er utsette for vald eller truslar om vald i nære relasjonar, og som har behov for rådgjeving eller eit trygt og mellombels butilbod

Lov om kommunale krisesentertilbod (krisesenterlova)

Kommunale handlingsplan mot vold i nære relasjoner

Et verktøy for å

- Sette fokus på innsatsbehov i kommunen
- Styrke og samordne kompetanse i kommunen
- Iverksette tiltak som kan gjøre tjenestene bedre i stand til å møte komplekse problemstillinger knyttet til vold i nære relasjoner (NKVTS, 2013d)

HAN

virket trist, og det

GIKK

opp for kompisen at han burde spørre
hvordan han hadde det når han ikke var

PÅ SKOLEN

Han sa at han tenkte på å ta livet sitt

HVER DAG

Hvis du kan lese mellom linjene kan du redde liv.
Gå nærmere. Spør!

 ARVTS

HUN

tenkte lite på seg selv. Men ingen

HJALP

henne da hun trengte det.

Man vet ikke

ALLTID

hva som skjuler seg på innsiden.

At hun skadet seg hver dag, visste ingen

ANDRE

Hvis du kan lese mellom linjene kan du redde liv.
Gå nærmere. Spør!

Selvmord og selvskading i vår kommune

Hva tenker jeg om dette?

Snakk sammen to og to

Selvmord

Selvskading

Forebygging - Hva beskytter?

Tilhørighet

Gode
problemløsningsferdigheter,
konfliktløsningsevne

Evne til å søke hjelp

Personlig, kulturell, sosial
eller religiøs overbevisning
som styrker ønsket om å leve

Begrenset tilgang på midler

Lett tilgang til tjenester for
psykisk og fysisk sykdom

Positive følelser

Engasjement

Relasjoner

Mening

Achievement

(Handlingsplan for forebygging av
selvmord og selvskading 2014-2017)

(Seligmann, 2011)

Hva virker forebyggende?

- Følelsesregulering
- Problemløsning
- Sosiale ferdigheter
- Lærere som er interessert, varme og lyttende
- Positive tilbakemeldinger, positiv forsterkning
- Interaksjon og samarbeidsaktiviteter som er utviklingsadekvate
- Spørsmål som inviterer til refleksjon og aktiv respons

Society for Prevention Research 2016

Selv mord i Vestfold og Telemark

Selv mord etter bostedsfylke. Utvalgte år 1980-2017. Antall

Bostedfylk	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2016	2017
Østfold	23	38	47	34	30	27	33	44	44	25
Akershus	51	64	60	45	47	49	51	53	52	52
Oslo	92	81	99	88	84	77	74	82	75	82
Hedmark	26	29	32	27	26	22	31	28	32	20
Oppland	21	41	37	27	25	26	27	21	22	27
Buskerud	28	40	50	33	39	39	30	25	35	36
Vestfold	21	23	41	26	24	30	40	28	36	37
Telemark	14	14	29	22	26	26	18	23	19	28
Aust-Agder	7	17	12	13	13	16	10	17	15	13
Vest-Agder	18	22	24	19	10	15	20	16	20	24

Ung i Telemark 2018

**Gruppen uten
selvmordsforsøk
og selvskading
83,2%**

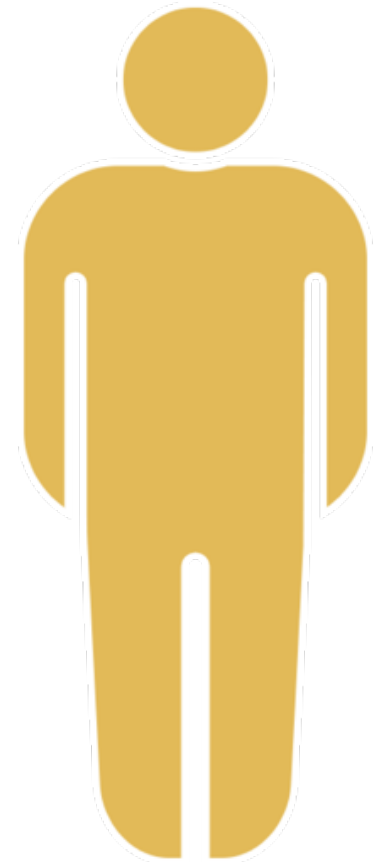

**Gruppen som
rapporterer
Selvskading
11,5%**

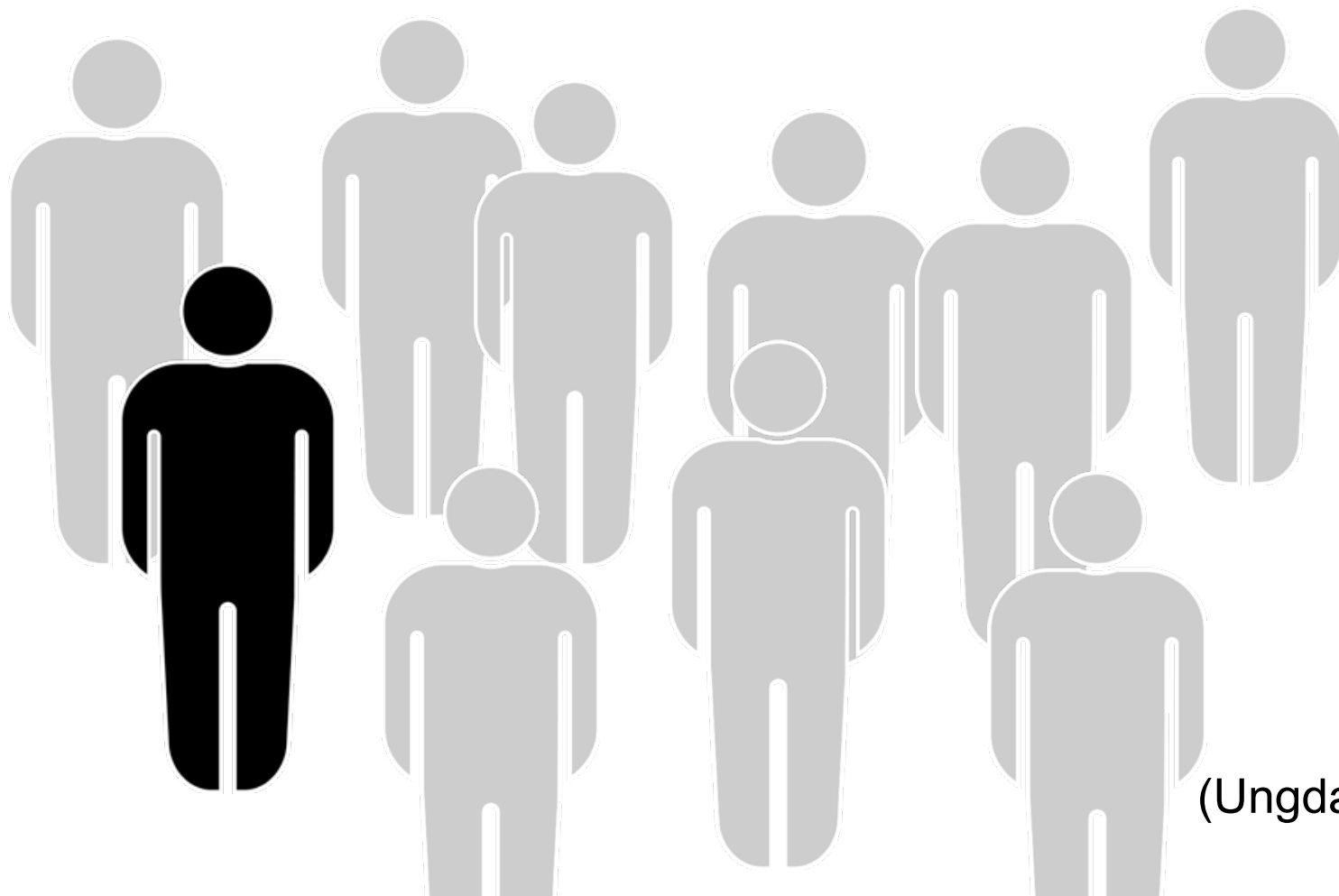
**Gruppen som
rapporterer både
selvskading og
Selvmordsforsøk
4,5%**

**Gruppen som
rapporterer selvmordsforsøk
0,8%**

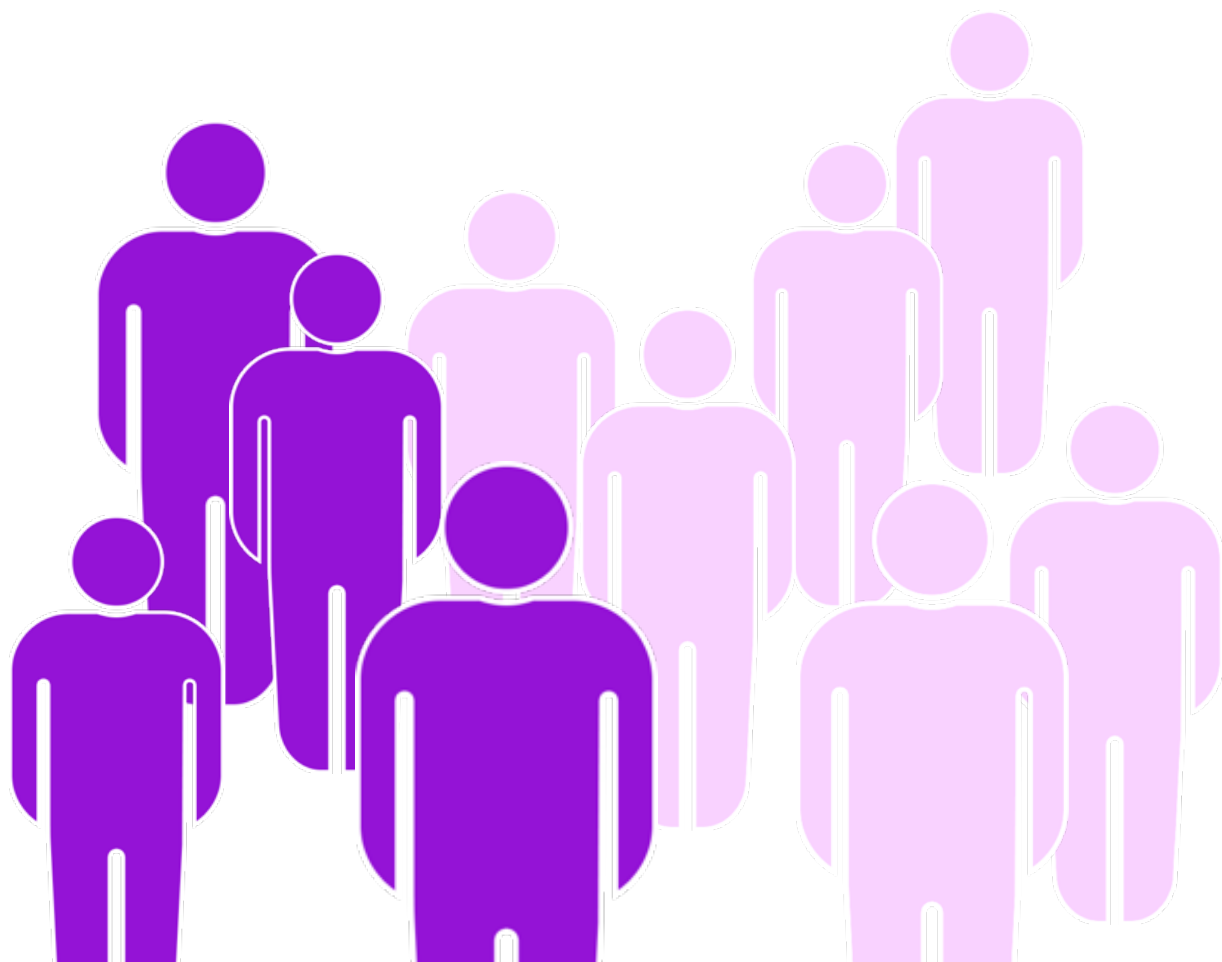
Psykiske helseplager (Andel som rapporterer 5-6 plager)

**Gruppen uten
selvmordsforsøk
og selvskading**

(Ungdata Telemark 2018)

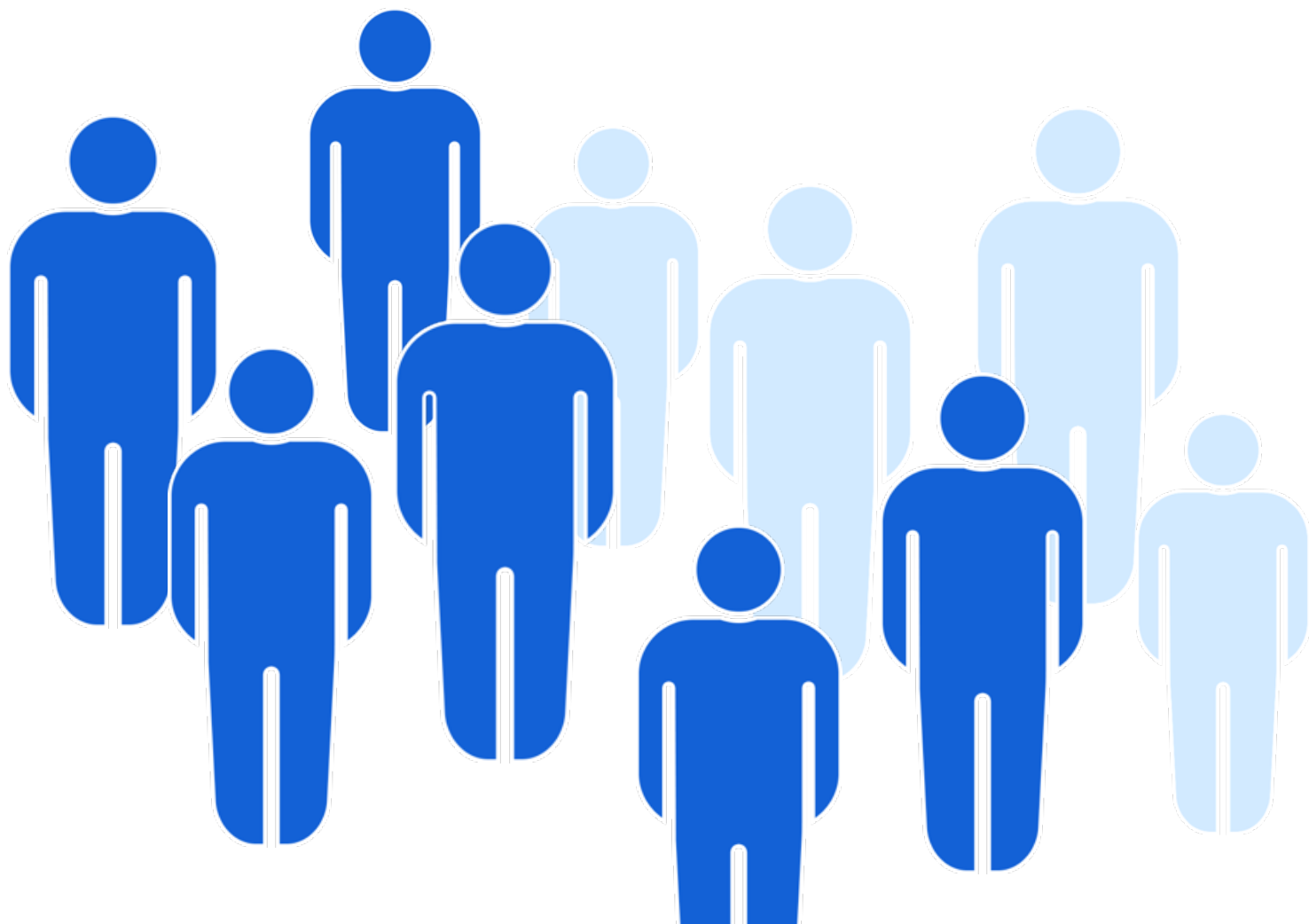
Psykiske helseplager (Andel som rapporterer 5-6 plager)

**Gruppen som
rapporterer
selvskading**

(Ungdata Telemark 2018)

Psykiske helseplager (Andel som rapporterer 5-6 plager)

**Gruppen som
rapporterer både
selvskading og
selvmordsforsøk**

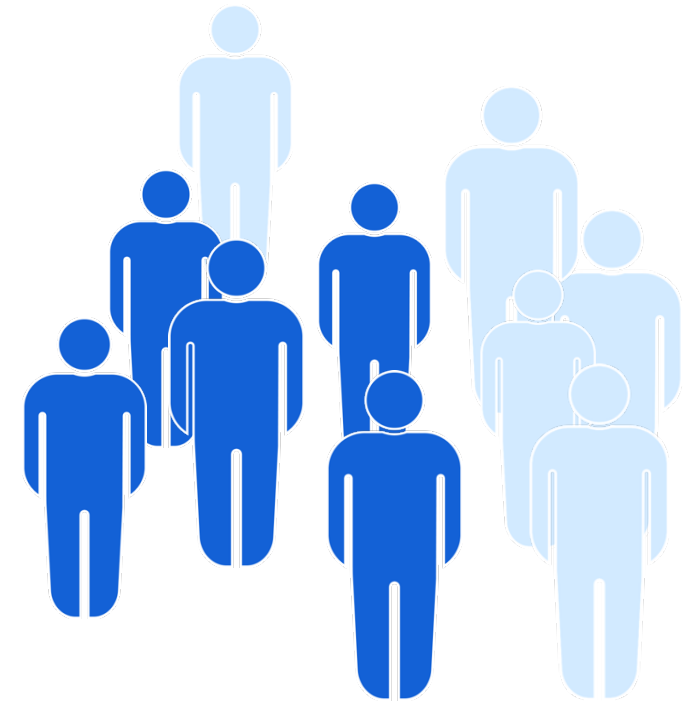
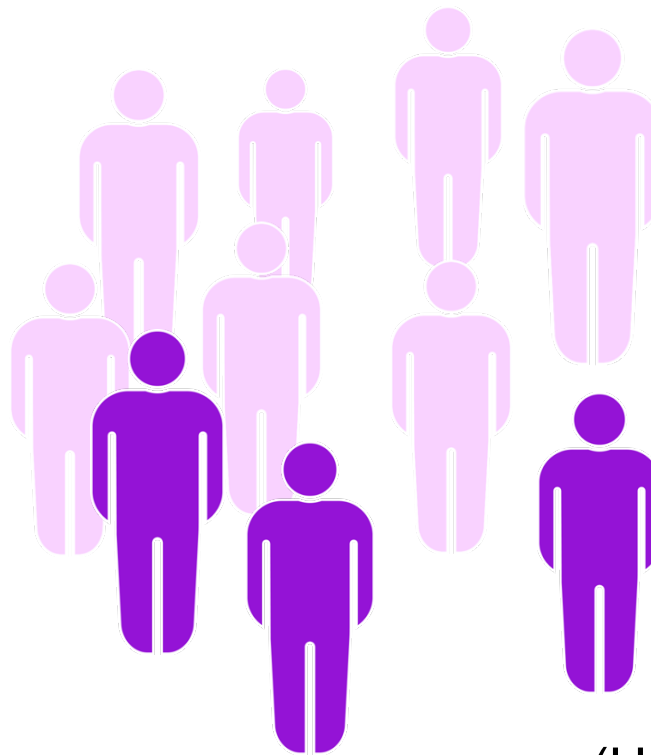
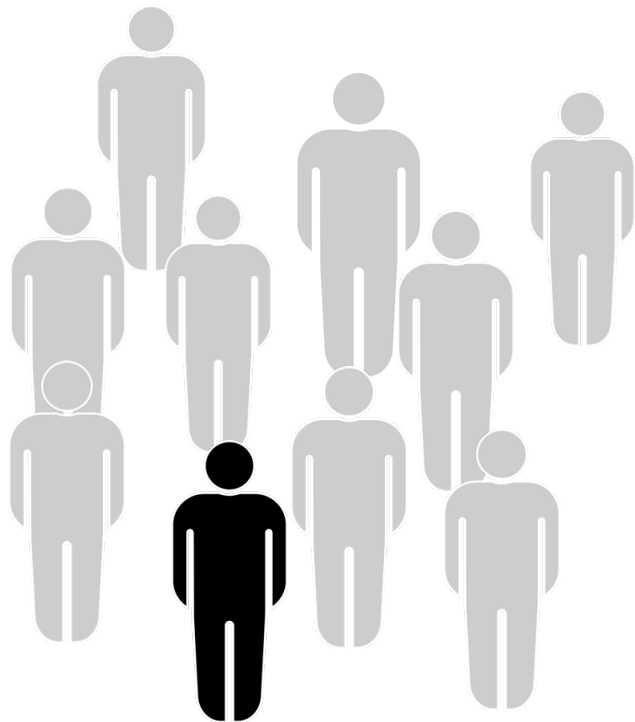
(Ungdata Telemark 2018)

Problemer med å takle presset (Ganske ofte eller svært ofte)

Ingen selvmordsforsøk og selvskading

Gruppen med rapportert selvskading

Gruppen med selvmordsforsøk og selvskading

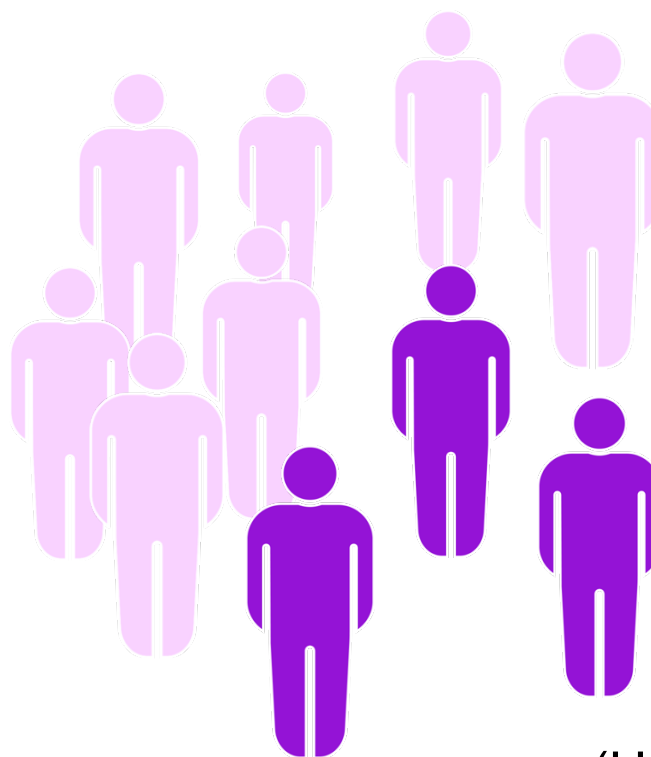
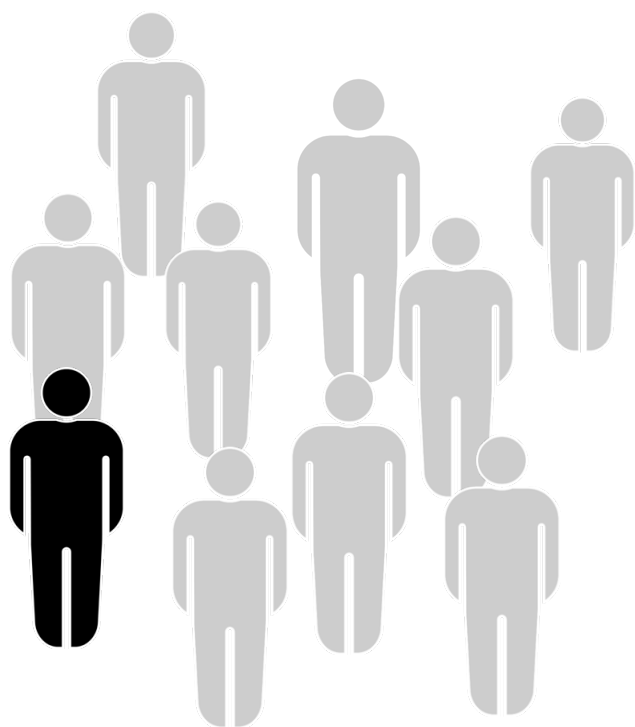
(Ungdata Telemark 2018)

Trusler via mobil eller på nett (1 gang eller flere)

Ingen selvmordsforsøk og selvskading

Gruppen med rapportert selvskading

Gruppen med selvmordsforsøk og selvskading

(Ungdata Telemark 2018)

Handlingsplan for forebygging av selvmord og selvskading 2014-17, tiltak 20

«Veiledningsmateriellet skal omfatte kommunens mulighet til å **avdekke, sette i gang tidlig intervensjon og oppfølging av personer med selvmordsatferd og selvskading**. I tillegg skal det gis råd og veiledning i hvordan kommunene kan organisere arbeidet internt og styrke samhandlingen mellom kommune- og spesialisthelsetjenesten.»

Veiledende materiell til kommunene for forebygging av selvskading og selvmord

Selvskading og selvmord – veiledende materiell for kommunene om forebygging

Nasjonale faglige råd

[Hva er nasjonale faglige råd?](#)

Hva handler materiellet om?

- Relevant kompetanse for helsepersonell
- Oppgaver for ledere
- Hva bør en lokal handlingsplan inneholde
- Behovet for samhandling
- Skolens, arbeidsplassens og frivillige organisasjoners rolle i det selvmordsforebyggende arbeidet
- Er kommunens tjenester tilgjengelige for alle?

«Hvis hver enkelt tjeneste gjør det de skal,
er det ikke godt nok»

Fritt etter Akiah Ottesen Berg

Barn og unge
trenger sånne
voksne....

TAKK FOR MEG!